

SHJELLJA E DHUNSHME NË SHKOLLË DHE NIVELI I VETËPRANIMIT

VALDETE ADILI

AKTET IV, 4: 582 - 586, 2011

PERMBLEDHJE

Tashmë është e njohur që shkollat po përballen çdo ditë me sjelljen agresive të nxënësve, sidomos gjatë pushimeve midis orëve, dukuri kjo e përhapur si te djemtë ashtu edhe te vajzat e moshës të adoleshencës. Punimi është bërë në shkollën e mesme "Mirko Mileski" në Kërçovë me qëllim studimin e lidhshmërisë së sjelljes së dhunshme në shkollë me nivelin e vetëpranimit, te 100 nxënës të vitit III gjimnaz. Të gjitha subjektet, edhe pse të ndara në dy grupe, kanë plotësuar shkallën e Filipit për vetëpranim dhe iu janë përgjigjur 21 pohimeve, varësisht prej shkallës së pajtimit me to. Analiza e rezultateve flet për një dallim të qartë të nivelit të vetëpranimit midis këtyre dy grupeve, rrjedhimisht, nxënësit me sjellje agresive kanë nivel më të ulët të vetëpranimit se nxënësit që nuk kanë shfaqur dhunë në shkollë. Studimi në fjalë është një përpjekje për të kuptuar sado pak natyrën e vetëpranimit dhe pasojat nga mungesa e tij.

SUMMARY

Nowadays it is well known that every day schools are dealing with the violence of the students from both genders, boys and girls at the age of adolescence. This study took place in one secondary high school aiming to analyze the relationship between the level of self-acceptance and violence of 100 students of 3rd year, aged 16-17. All of them, although divided in two groups, answered the 21 questions of Philip's scale of self-acceptance according to the level of agreement with the items. The analysis of the results showed that students with violent behavior at school have lower level of self-acceptance than students without any history of violence.

Based on this small study it is certain that we cannot conclude that violent behavior depends only on the level of self-acceptance but it is surely one attempt to understand the nature of the self-acceptance and the difficulties of the absence of the same.

Key words: self, vetëpranim, vetëvlerësim, sjellje e dhunshme, besimet irracionale

HYRJE

Të gjithë ne kemi përjetim personal për veten tonë, për cilësitë tona, karakterin, temperamentin, sjelljen, aftësitë, pamjen e jashtme, vlerat, qëndrimet....Të gjitha këto integrohen në një entitet të veçantë, në një koncept relativisht të qëndrueshëm që quhet imazhi për veten ose "uni"- self-concept. (McCrae, R.R, Costa P.T 1982)

Uilliam Xhejmsi (William James) qysh në 1890 në "Principles of psychology" duke folur për strukturën e personalitetit jep konceptin e parë të pastër për self-in ose uni-n, (sipas Myers-it, 1986) duke e ndarë atë në dy aspekte që ekzistojnë brenda një entiteti, selfi, ose uni si

subjekt, njohësi "I" dhe selfi, uni si objekt, i njohuri "Me".

Psikologët, që nga Frojdi, e kanë pranuar se një nga arsyet madhore që shkakton probleme emocionale është shprehia e shtypjes, mohimit ose shmangies së atyre pjesëve të personalitetit tonë për të cilat ne ndihemi keq, me shpresën se nëse i shmangim, ato do të zhduken. Por siç thekson edhe Seltzer-i, "vetëm duke i eksploruar të gjithë pjesët tona dhe duke i pranuar ato të cilat nuk jemi në gjendje t'i pranojmë mund të rrisim vetëbesimin dhe të krijojmë imazh më të plotë për veten tonë" (Seltzer, F.L. 2008).

Rreth vitit 1955 Albert Ellis, kishte lënë psikanalizën dhe në vend të saj ishte përqendruar

te sjellja e njerëzve, kishte kuptuar se ballafaqimi i njerëzve me besimet e tyre irracionale mund të ndryshojë konceptin e tyre për veten dhe rrit nivelin e vetëpranimit të pakusht “unconditional self-acceptance” siç e quajti ai.

Ellis-i, themelues i REBT-së (rational-emotional behavior therapy), me konceptin vetëpranim kupton pranimin e vetes pavarësisht nëse jemi të mirë ose jo dhe jo sepse jemi të mirë (Ellis, A. 1957). Në punën e tij si terapist, ai e pa shumë të vështirë të mësonte njerëzit të pranojnë veten me të gjitha përparësitë dhe mangësitë e tyre sepse ata duan ta pranojnë veten vetëm për gjërat pozitive.

Ellis-i numëroi disa besime irracionale, një nga ata, që ul nivelin e vetëpranimit tonë dhe që bën më të vështirë komunikimin midis individëve, është besimi se: ne duhet të jemi tërësisht të aftë, inteligjentë dhe të fitojmë gjithë respektin e mundshëm-në vend idesë që ne thujse gjithmonë kemi nevojë të pranojmë veten tonë si një krijesë krejtësisht e papërsosur e cila ka kufizimet e përgjithshme njerëzore dhe dështime vetjake (Boeree, G. 2004).

Erih Fromi në “Selfishness and self-love” theksoi se është e domosdoshme të duam veten që të mund ta pranojmë atë dhe të duam të tjerët, dështimi ynë të pranojmë veten shoqërohet me një armiçësi ndaj të tjerëve (tek Denmark, K. 1973), ndërsa Berger-i gjeti lidhshmëri midis vetëpranimit dhe pranimit të të tjerëve, studime të cilat ndihmuan për krijimin e një profili të individit me nivel të lartë të vetëpranimit. Ndër të tjerat ai e përshkruan atë si: person i cili ka besim në kapacitetet e veta, merr përgjegjësi dhe pranon pasojat e sjelljes së tij, pranon mirënjohjet dhe kritikën në mënyrë objektive, nuk mundohet të mohojë asnjë ndjenjë, motiv, aftësi ose cilësi dhe i pranon ata pa vetëdënim, konsideron veten si person i barabartë me çdo njeri tjetër të planetit, nuk pret që të tjerët ta refuzojnë pavarësisht nëse u ka dhënë arsye ta bëjnë të njëjtën ose jo, nuk e përjeton veten krejtësisht të ndryshëm nga të tjerët dhe nuk është i turpshëm (Berger, E. 1952).

Kur flasim për vetëpranimin është gati e pamundur të mos përmendim konceptin e

vetëvlerësimit dhe jo rrallë herë këto dy koncepte trajtohen si të njëjtë, pavarësisht se ka dallim midis tyre. Vetëvlerësimi konkretisht i referohet sa të vlefshëm ose të çmuar e perceptojmë ne veten, vetëpranimi aludon në një konfirmim shumë më të gjerë se kaq, nëse ne pranojmë veten ne jemi në gjendje të përqafojmë gjithë tiparet tona, jo vetëm ato pozitive ose ato më “të çmuarat” (Seltzer, 2008).

Kohët e fundit po shkruhet një literaturë e vëllimshme rreth vetëvlerësimit duke folur për të si një nga faktorët kryesorë për shëndetin mendor si dhe përshtatjes me të tjerët (Boden M Josef, Fergusson M. David, Horwood L. John, 2007).

Kjo ka bërë që studime të shumta të hulumtojnë lidhjen midis nivelit të vetëvlerësimit dhe sjelljes agresive, disa nga ato kanë dëshmuar për lidhje pozitive midis nivelit të ulët të vetëvlerësimit dhe sjelljes agresive, ndërsa disa lidhje më të zbehtë midis tyre.

Fakte për lidhjen midis nivelit të ulët të vetëvlerësimit dhe sjelljes agresive gjejmë te studimi i Corwyn-it dhe Benda-s që flasin për një lidhje të dukshme tek adoleshentët e moshës 13-15 vjeç, (Corwyn R.F, Benda B.B, 2002), Ellickson dhe McGuigan zbuluan se

femrat që shfaqën nivel të ulët të vetëvlerësimit në adoleshencën e hershme ishin më të gatshme të godisnin të tjerët në adoleshencën e tyre më të vonshme (Ellickson P.L, McGuigan K.A. 2000); gjithashtu Lindstrom gjeti një lidhje të theksuar midis vetëpranimit të ulët dhe sjelljes agresive tek adoleshentët në një grup madhor studimi në Suedi (Lindstrom P. 2000).

MATERIALET DHE METODAT

Studimi është bërë në shkollën e mesme “Mirko Mileski” -Kërçovë dhe janë përfshirë 100 subjekte, 57 djem dhe 43 vajza, nxënës të vitit III, moshë 16-17 vjeç. Njëri grup, 50 nxënës, janë nxënës me histori dhune në shkollë, të raportuar në shërbimin pedagogjik-psikologjik të shkollës për rrahje dhe zënka me nxënësit tjerë, dhe grupi kontrollues, 50 nxënës pa asnjë histori dhune në shkollë.

Pjesëmarrësit kanë plotësuar shkallën e Philip-it për matjen e nivelit të vetëpranimit (Philip's

scale for self-acceptance , SAS , 1951 me test-ritest reliabilitet prej $r = 0,84$)e përbërë prej 21 gjykimeve,me nga 5 shkallë pajtueshmërie(nga nuk pajtohem aspak deri në pajtohem plotësisht), ku mund të fitohen minimumi 21 dhe maksimumi 105 pikë. Të dhënat grupohen në 4 kategori,nivel i ulët i vetëpranimit (21-63), nivel mesatar (64-85),nivel i lartë (86-95) dhe imazh joreal për veten (96-105).Nxënësit e kanë plotësuar testin në mënyrë individuale si dhe u është dhënë fdbek individual për rezultatet e arritura.

REZULTATET DHE DISKUTIMI

Rezultatet janë analizuar përmes devijimit standard të diferencës midis mesit aritmetik tek grupet e mëdha dhe të pavarura,ku rezultojnë dallime të vlefshme statistikore midis dy grupeve pasi që vlera e fituar z , ($z = -11,22$) është shumë më e madhe se vlera e z e tabeluar ($z = 2,33$) që është vlera më e vogël që duhet të arrijë z për të qenë e vlefshme në nivelin 0,01. Prandaj,hipoteza zero $H_0 : M_1-M_2= 0$ bie dhe vërtetohet ajo alternative, se niveli i vetëpranimit te nxënësit ndikon në shfaqjen e sjelljes së tyre të dhunshme.

Numri	Mesi aritmetik	Devijimi standard	Vlera z	Siguria
N1=50	M1=61,66	$\sigma =5,51$	$z= -11,32$	$p > 0,01$
N2= 50	M2=72,19	$\sigma =6,50$		

Ajo që duket edhe nga krahasimi i thjeshtë i dy meseve aritmetike me kategoritë e testit,është se grupi i nxënësve me sjellje të dhunshme,pra grupi eksperimental ka nivel të ulët të vetëpranimit ($M=61,66$) ndërsa grupi grupin kontrollues ka nivel mesatar të

vetëpranimit ($M = 72,19$).Vlen të theksohet se nga të gjithë subjektet vetëm 7 nxënës, (7 %) të gjitha vajza, kanë arritur nivel të lartë të vetëpranimit.

Duke pasur parasysh periodizimin e ciklit të jetës që jep Eriksoni për stadet e zhvillimit dhe krizat e

përballjes së çdo stadi, dimë që adoleshentët përballen me krizën e identitetit dhe se niveli mesatar i vetëpranimit është më se i zakonshëm në këtë moshë (Funk,R.2003).

Testi mat mospërputhjen midis fotografisë ideale që kemi për veten dhe asaj reale, rezultatet flasin që nxënësit e dhunshëm kanë një zbrazëti më të madhe midis këtyre dy imazheve dhe kjo i bën më të ndjeshëm gjatë komunikimit me të tjerët.

Më tej analiza flet për dallime të mëdha midis këtyre grupeve sidomos në pohimet që kanë të bëjnë me përgjegjësitë; grupi i nxënësve me sjellje të dhunshme rezulton me një përgjegjësi më të ulët ndaj veprimeve,janë më pak tolerantë ndaj kritikave,nuk kanë besim te vlerat personale, ndruhen se mos të afërmit dëshpërohen nga ata nëse e marrin vesh se kush janë me të vërtetë dhe i mundon ndjenja se nuk vlejnjë sa duhet.

Sjelljen e dhunshme e hasim më shumë nëpër shkollat me numër më të madh të nxënësve ku për të njëjtën arsye shkolla nuk arrin të krijojë hapësirë për përmbajtje të ndryshme kreative që nxënësit të mund të kalonin kohë cilësore duke realizuar kapacitetet e tyre. Edhe pse me një studim të përmasave të vogla siç është ky nuk mund të vërtetohet se sjellja agresive është gjithmonë dhe vetëm produkt i nivelit të ulët i vetëpranimit,në bazë të rezultateve të fituara mund të dëshmojmë se ekziston një lidhshmëri e dukshme midis këtyre dy variableve.

Meqenëse bëhet fjalë për nxënës që akoma janë pjesë e sistemit edukativ-arsimor, shkolla mund të japë kontributin e saj në përballjen e adoleshentëve me krizën e tyre të identitetit, sidomos te nxënësit me sjellje të dhunshme. Rritja e nivelit të vetëpranimit është mënyra më e drejtpërdrejtë. Me të rritet besimi e tyre në vete dhe kjo mund të bëhet vetëm nëse këta nxënës i kycim aktivisht në programin shkollor. Vetëm duke shfaqur besim në cilësitë e tyre ata mund të rrisim përgjegjësinë .

Lufta e shkollës me dhunën duhet të orientohet drejt kanalizimit të kësaj energjie shkatërruese në konstruktive e jo duke i stigmatizuar ata.

Shkalla e Filipit për matjen e vetëpranimit

	Nuk pajtohem aspak	Nuk pajtohem pjesërisht	Nuk mund të përcaktohem	Pajtohem pjesërisht	Pajtohem plotësisht
1. Do të doja të gjeja dikë të më zgjidhte problemet e mia personale					
2. Nuk dyshoj në vlerat e mia personale edhe kur të tjerët dyshojnë tek unë.					
3. Kur të tjerët flasin gjëra të mira për mua e kam vështirë ta pranoj se e thonë me gjithë mend. Mendoj se ndoshta bëjnë shaka me mua ose thjesht nuk janë të sinqertë.					
4. Unë thjesht nuk mund ta duroj kur dikush më kritikon.					
5. Nuk e kam zakon të diskutoj për gjëra që ndodhin në shoqëri se kam frikë mos më kritikojnë të tjerët nëse flas diçka gabim.					
6. Jam i vetëdijshëm se nuk bëj ndonjë jetë aktive e të vlefshme dhe thjesht nuk besoj se ka diçka tek unë që mund të më motivojë të shfrytëzoj kapacitetet e mia personale në mënyrë më të mirë.					
7. Shumica ndjenjave që kam për të tjerët janë krejt të natyrshme dhe të pranueshme.					
8. Diçka brenda meje nuk më lejon të jem e/i kënaqur me çfarëdo pune që bëj. Kur çdo gjë mbaron atëherë nis e mendoj se nuk ishte aq e vështirë dhe se nuk kam bërë asgjë të veçantë.					
9. E ndiej se jam ndryshe nga të tjerët por do doja më shumë siguri se nuk ndryshoj dhe aq shumë.					
10. Kam frikë se njerëzit që i dua do të zbulojnë se si jam unë me të vërtetë dhe do të dëshpërohen nga unë.					
11. Shpeshherë më mundon ndjenja se nuk vlej sa duhet.					
12. Për shkak të disa njerëzve nuk mund të arrij aq sa duhet.					
13. Në shoqëri jam i turpshëm.					
14. Për të arritur sukses dhe për t'u pëlqyer të tjerëve më shumë se çdo gjë tjetër synoj të jem ashtu siç të tjerët presin nga unë.					
15. Mendoj se posedoj kapacitet për të zgjidhur problemet. Ndiem stabil dhe kjo më bën goxha të sigurt.					
16. Jam plotësisht e/i vetëdijshëm për aftësitë e mia kur gjendem në shoqërinë e njerëzve më të aftë se unë.					
17. Mendoj se jam shumë nervoz.					
18. Shpeshherë nuk tentoj të shfaqem me të tjerët sepse mendoj se nuk do ju pëlqej.					
19. Ndiej se vlej po aq sa edhe të tjerët.					
20. Nuk e heq dot ndjenjën e fajit për mendimet që kam për disa njerëz në jetën time.					
21. Nuk kam frikë të takoj njerëz të rinj. E di se jam njeri me vlera dhe nuk ka arsye përse të largohen nga unë.					

BIBLIOGRAFIA

1. Benda, B.B., Corwyn R.F. (2002) The effect of abuse in childhood and in adolescence on violence among the adolescents. Youth.Soc.33: 339-365

2. Berger, E. (1952) The relationship between expressed acceptance of self and expressed acceptance of others. Journal of abnormal and social psychology XLVII 778-82

- 3.Boeree, G. 2004, Teoritë e personalitetit. "Plejad" Tiranë
- 4.Boden, M.J. Fergusson M.D. Horwood L.J,(2007) Self-esteem and violence : testing links between adolescent self-esteem and later hostility and violent behavior. Soc. Psychiatr. Epidemiol. 42 : 881-891
- 5.Denmark, L.K (1973) Self-acceptance and leader effectiveness. Journal of Extension,winter,Texas University
- 6.Ellickson, P.L. McGuigan, K.A. (2000) Early predictors of adolescent violence. Am.Journ.Public health 90 : 566-572
- 7.Ellis, A (1957) How to live with a neurotic . Oxford,England: Crown Publishers
- 8.Funk, R.(2003) Erich From : his life and ideas. Translators J.Portman, M.Kunkel New York, Continoum International publishing Group
- 9.Lindstrom, P.(2000) School violence : a multi-level perspective. Int. Rev. Victimol Special Victims and fear of crime in contemporary Sweden 8 : 141-158
- 10.McCrae , R, R.,Costa, P. T. (1982) Self concept and the stability of personality : Cross Sectional Comparisons of Self-Reports and Ratings. Journal of Personality and Social Psychology.Vol.40.No 60,1282-1292
- 11.Myers, G.E (1986). W. James- His life and Thought. Yale Univ. New haven and London,344-386
12. Phillips, E. L. (1951) " Attitudes toward self and others : a brief questionnaire report" Journal of consulting psychology, february 78-82
- 13.Seltzer,F.L 2008, " The path to unconditional self –acceptance ", Psychology Today,september 9 .